

POSTANOWIENIE

Dnia 19 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz
(przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Barbara Myszka
SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z wniosku E. O. Spółka z ograniczoną
odpowiedzialnością
przy uczestnictwie J.S. i Skarbu Państwa - Starosty M.
o stwierdzenie nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 grudnia 2012 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w P.
z dnia 22 listopada 2011 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do
ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P.,
pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2011 r. oddalił wniosek E. sp. z o.o., przy uczestnictwie J. S. oraz Skarbu Państwa – Starosty M., o stwierdzenie nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie. Z ustaleń wynika, że J. S. jest właścicielem nieruchomości położonej w K., obejmującej działki nr 11/1, 36 i 37, dla której Sąd Rejonowy w S. prowadzi księgę wieczystą KW nr /.../. Na tej nieruchomości znajdują się urządzenia energetyczne w postaci linii napowietrznej 110 kV, dwóch linii napowietrznych 15 kV, linii napowietrznej 0,4 kV oraz stacji transformatorowej. Jedna z linii 15 kV powstała w latach 60 - tych XX wieku, a linie 15 kV i 110 kV powstały około 1974 r. Na nieruchomości wymieniane były słupy i stacja transformatorowa. W razie awarii pracownicy przedsiębiorstwa energetycznego celem jej usunięcia wchodzą na teren nieruchomości, a nadto raz na 5 lat dokonują sprawdzenia stanu technicznego linii energetycznych. Na wejście na nieruchomość uczestnika J. S. wnioskodawca ma jego pisemną zgodę. Początkowo z urządzeń posadowionych na nieruchomości korzystało przedsiębiorstwo państwowe Zakład Energetyczny P., które aktem notarialnym z dnia 12 lipca 1993 r. zostało przekształcone w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa o nazwie Energetyka P. S.A. i która w dniu 2 stycznia 2003 r. stała się częścią Grupy Energetycznej E. S.A., nazywającej się od 13 października 2004 r. E. S.A. W dniu 30 czerwca 2007 r. E. S.A. zbyła na rzecz wnioskodawcy E. O. sp. z o.o. zorganizowaną część przedsiębiorstwa przeznaczoną do realizacji zadań gospodarczych związanych z dystrybucją energii elektrycznej.

Sąd Rejonowy uznał, że przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu (art. 304¹ – 305⁴ k.c.), dopuszczalne było, na podstawie art. 352 § 1, art. 292 oraz art. 305⁴ k.c., nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa, wnioskodawca nie spełnił jednak ustawowych przesłanek. Na nieruchomości wzniesione zostały trwałe i widoczne urządzenia, jednak nie została spełniona przesłanka samoistnego posiadania nieruchomości przez wnioskodawcę, albowiem przedsiębiorstwo przesyłowe uzyskiwało zgodę pisemną właściciela nieruchomości na wejście na teren nieruchomości celem wymiany urządzeń energetycznych. Świadczy to o braku woli korzystania z nieruchomości w zakresie służebności gruntowej

odpowiadającej służebności przesyłu. Wniosek podlegał oddaleniu również dlatego, że w toku postępowania nie udało się ustalić, kiedy dokładnie poprzednik prawny wnioskodawcy wszedł w posiadanie służebności. Sąd podkreślił, że na nieruchomości znajdują się cztery linie energetyczne i stacja transformatorowa, które powstały w różnych latach. Wnioskodawca nie wykazał, kiedy te urządzenia powstały i kiedy przystąpiono do eksploatacji wszystkich linii energetycznych. Nie można zatem, zdaniem Sądu, ustalić czy upłynął wymagany termin zasiedzenia.

Postanowieniem z dnia 22 listopada 2011 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego orzeczenia. Sąd ten podzielił dokonane ustalenia faktyczne. Nie podzielił natomiast oceny, że charakter posiadania wykonywanego przez wnioskodawcę i jego poprzedników prawnych w stosunku do znajdujących się na nieruchomości uczestnika J. S. urządzeń nie mógł prowadzić do zasiedzenia służebności. Powołując się na treść art. 336 k.c. oraz art. 292 k.c. wskazał, że do zasiedzenia służebności gruntowej nie ma zastosowania wymaganie posiadania samoistnego (art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 336 k.c.). Wystarczające w tym zakresie jest ustalenie istnienia posiadania zależnego w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu. Posiadanie wnioskodawcy i jego poprzedników prawnych było wykonywane z zamiarem korzystania z posadowionych na gruncie urządzeń energetycznych dla siebie, o czym może świadczyć fakt, że wnioskodawca korzystał z nich nieodpłatnie. Wniosek podlegał jednak oddaleniu z uwagi na niewykazanie przez wnioskodawcę daty, w jakiej przystąpił do eksploatacji tych urządzeń. W ocenie Sądu Okręgowego, początek biegu terminu zasiedzenia należy utożsamiać nie z momentem wybudowania trwałego i widocznego urządzenia, lecz z momentem przystąpienia do korzystania z niego w zakresie odpowiadającym treści służebności.

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt. 1 k.p.c.), wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 292 k.c. w związku z art. 305⁴ k.c. i 172 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że w ustalonym w sprawie stanie faktycznym wykonywanie przez wnioskodawcę na nieruchomości uczestnika J. S. prawa służebności odpowiadającego treścią służebności przesyłu nie doprowadziło do nabycia

służebności w drodze zasiedzenia przez wnioskodawcę. W konkluzji wnosił o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną uczestnik postępowania Skarb Państwa przyłączył się do jej wniosków i zarzutów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że stan prawny obowiązujący przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731), wprowadzającej w art. 305¹ - 305⁴ służebność przesyłu, umożliwił obciążenie nieruchomości służebnością gruntową odpowiadającą swą treścią służebności przesyłu (por. m.in. uchwała z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 11, poz. 142; uchwała z dnia 3 czerwca 1965 r., III CO 34/65). Potwierdzone zostało również, ostatecznie w uchwale z dnia 17 października 2008 r., III CZP 89/08 (Biul. SN z 2008 r., nr 10, s. 7), że także przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu. Służebność przesyłu różni się od służebności gruntowej, stanowiąc w istocie odrębną kategorię, dlatego też przepisy dotyczące służebności gruntowych stosuje się tylko odpowiednio. Zasada ta została wprost wyartykułowana w art. 305⁴ k.c. wprowadzonym ustawą nowelizującą, ale nie ulega wątpliwości, że również w uprzednio obowiązującym stanie prawnym stosowanie przepisów o służebnościach gruntowych możliwe było jedynie odpowiednio. Dotyczy to również art. 292 k.c., zgodnie z którym służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. W postanowieniu z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 157/11 (niepubl.) Sąd Najwyższy wskazał, że do nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu nie jest niezbędne, by widoczne elementy trwałego urządzenia, będącego przedmiotem korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego, znajdowały się na nieruchomości, którą obciążać ma ta służebność. Mogą zatem znajdować się pod powierzchnią gruntu i nie muszą być widoczne,

mogą także znajdować się nad nieruchomością. Jak wskazano, o stanie posiadania prowadzącym do zasiedzenia służebności polegającej na korzystaniu z linii wysokiego napięcia decyduje przede wszystkim przebieg linii nad nieruchomością obciążoną, a nie umiejscowienie słupa podtrzymującego przewody (por. wyrok z dnia 19 maja 2004 r., III CK 496/02, niepubl.).

W rozpoznawanej sprawie powstała wątpliwość, na czym polega korzystanie z urządzenia, aby mogło prowadzić do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie. Orzekające w sprawie Sądy uznały bowiem, że samo posadowienie na gruncie urządzeń energetycznych nie stanowi jeszcze korzystania z nich, zatem nie prowadzi do zasiedzenia. Pogląd ten jednak nie jest trafny. Należy zwrócić uwagę na cel służebności przesyłu. Jest nim umożliwienie przedsiębiorcy właściwego korzystania z urządzeń, których jest właścicielem i które wchodzi w skład jego przedsiębiorstwa (art. 55¹ k.c.). Nie może ulegać wątpliwości, że funkcjonowanie przedsiębiorstwa energetycznego polega na przesyłaniu i dystrybucji energii elektrycznej liniami energetycznymi, które stanowią składnik tego przedsiębiorstwa i stają się elementem połączonego z nim systemu sieci. Trafnie skarżący powołał się na przepisy ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 1059). Ustawa ta określa w art. 3 pkt 12 przedsiębiorstwo energetyczne jako podmiot prowadzący działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania, przetwarzania, magazynowania, przesyłania, dystrybucji paliw albo energii lub obrotu nimi, a w art. 3 pkt 11 definiuje sieci jako instalacje połączone i współpracujące ze sobą, służące do przesyłania lub dystrybucji paliw lub energii, należące do przedsiębiorstwa energetycznego. Przepisy tej ustawy należy uwzględniać przy wyjaśnianiu pojęcia „korzystanie z widocznego i trwałego urządzenia”, użytego w art. 292 k.c. Istnieje zatem związek techniczny i gospodarczy pomiędzy elementami sieci energetycznej, do których niewątpliwie należą linie energetyczne, utrzymujące je słupy, stacje transformatorowe i inne urządzenia. Po wybudowaniu stanowią składnik przedsiębiorstwa włączony do sieci. Jeżeli zatem przedsiębiorstwo energetyczne funkcjonuje i prowadzi działalność gospodarczą polegającą na przesyłaniu energii elektrycznej, to korzysta z urządzeń stanowiących sieć energetyczną, łącząc je z innymi elementami instalacji. Z ustaleń dokonanych w sprawie nie wynika, aby

istniejące, najpóźniej w dniu 2 lutego 1976 r., na działce uczestnika J. S. urządzenia nie zostały już wówczas włączone do sieci, nie stanowiły składnika przedsiębiorstwa i nie były przez przedsiębiorstwo wykorzystywane. Trzeba jednak zwrócić również uwagę, że służebność przesyłu polega na korzystaniu z obciążonego gruntu, a przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia takiej służebności chodzi o faktyczne z niego korzystanie w takim zakresie i w taki sposób, jak czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność. Obciążenie obejmuje zaś dostęp, korzystanie poprzez bieżącą eksploatację, dokonywanie kontroli, przeglądów, konserwacji, modernizacji, remontów, usuwanie awarii, wymiany urządzeń posadowionych na danej nieruchomości w zakresie niezbędnym dla zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego działania sieci przesyłowej przedsiębiorstwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2012 r., V CSK 190/11, nie publ.). Dokonane w tym przedmiocie ustalenia, dotyczące sposobu faktycznego korzystania z gruntu przez wnioskodawcę i jego poprzedników nie są wystarczające do oceny zakresu, w jakim nastąpić miało nabycie służebności przesyłu przez zasiedzenie.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁵ w związku z art. 13 § 2 k.p.c.